

DRENGEDAGE

1908—1958

Matr. nr. 1k Vranum

AF FULDMÆGTIG OLAF NEDERGÅRD, VIBORG

En af dem, der fandt stedet og skabte »Vranum Bakkehus« — også som det står i dag —, var Olaf Nedergård. Med forkærlighed virkede han for lejren, ikke blot i sin lange kredstøretid men også nu, hvor han er lejrens inspektør.

Eggen omkring Hald sø har altid haft en stor tiltrækningskraft på Viborg FDFerne. Talrige gange har væbnerne rejst deres hvide teltby i Kapedalen, den historiske dal, som strækker sig fra den gamle hærvej ned til Hald sø. Vi er mange, der husker, hvordan vi fra disse lejre drog på opdagelse i den storslåede natur. Som oftest gik turen mod nord. Et gammelt stråtekt bindingsværkshus i de lyng- og fyrretræsbevoksede bakker var målet. Herfra havde man den skønneste udsigt over søen med Inderøen lige for, længere borte ruinerne af Jørgen Friis' Hald og bagved det nuværende Hald med de store marker op mod egeskoven.

Men vi fik aldrig lejlighed til at nyde udsigten ret længe. En gammel, bister mand med en hund ved siden viste sig hver gang, og han lagde absolut ikke skjul på, at vi var meget uvelkomne. Huset og grunden var hans private ejendom og han ønskede ingen gæster. Vi måtte hver gang med sorg forlade det smukke sted. Ingen af os anede dengang, at vi senere skulle overtage hele herligheden. Men det skete altså.

I trediverne bredte hyttebevægelsen sig i landets FDF-kredse. Sommerens teltlejre var ikke nok, også den øvrige årstid skulle drages med i lejrlivets eventyr.

Blandt Viborg FDFs store drenge og førere voksede ønsket om egen hytte. Også hos bestyrelsen, som jo måtte med af hensyn til den økonomiske side af sagen, vandt tanken indpas. Man fik en grund ned til Spangsum ved Vedsø på hånden. Men igen vendte tankerne tilbage til bindingsværkshuset i Vranum bakker. Og de samme fø-

re, som tidligere var jaget væk fra huset, fik en vinterdag i vinteren 1936 foretræde for den bister

Eneboerens hytte

eneboer derude, takket være nu afdøde godsinspektør Holst, som var en jævnlig gæst på eggen.

Og denne gang var husmand Jacob Christensen, som eneboeren hed, mere venlig. Han var ved at blive gammel, det kneb efterhånden for ham at klare sig alene i huset og han manglede kræfter til at passe skoven. Tanken om salg af hus og grund lå ham ikke længere så fjernt. Det endte med, at Jacob Christensen og Støttrup fandt hinanden. Der kom handel i stand, og den 26. februar 1936 blev kontrakten om FDFs køb af en parcel på ca. 8 tdr. land af matr. nr. 1 k af Vranum by med den på grunden værende bygning for ialt 8.000 kr. underskrevet. Nu skulle vi ikke længere snige os ind på grunden, nu var hele herligheden med hus og lyngbakker, skov, mergelgrav og et

forladt brunkulsleje fra den Guldbergske klædefabrik i Viborg vor egen.

Støttrup var en streng herre, når det drejede sig om økonomi. Der måtte ikke stiftes gæld. De 8.000 kr. skulle skaffes og yderligere 4.500 kr., som ombygning af bindingsværkshuset og nybygning af sovesalsbygning, toiletbygning og brænde- hus trods megen gratis medhjælp fra FDFerne og gode venner havde kostet.

Men det gik sådan, at kredsfører Svend Jacobi ved indvielsen den 30. august 1936 kunne gøre rede for — som der står i et avisreferat — „den næsten eventyrlige Maade, paa hvilken Lejren var blevet til, og han kunne oplæse Navnene paa dem, der havde ydet Bidrag til Lejren“. Der blev nemlig vist en velvilje, der var ganske overvældende. Fra gamle FDFere, fra folk med en eller anden tilknytning til FDF og, hvad der var mest overraskende, fra mange af byens borgere, som slet ikke havde nogen forbindelse med FDF, blev der givet store gaver, således at ved indvielsen var alt betalt. Det var et håndslag, der blev givet Viborg FDF ved den lejlighed, et håndslag som forpligter FDF-førerne langt ud i fremtiden til at værne om den gave, vi fik, og bruge den til gavn for arbejdet blandt drengene. At Støttrup selv var foregangsmand i indsamlingen og selv gav sin rundelige del, vil vist ikke undre nogen. „Gode venner er en Betyggelse og en stor Skat“, skrev FDFs stifter, arkitekt Holger Tornøe i lejrens gæstebog på indvielsesdagen, og dette Sirach citat vil blive husket, ikke mindst når vi tænker tilbage på, hvordan Vranumlejren blev til.

Forinden lejren kunne tages i brug, var der gjort et stort arbejde. Bindingsværkshuset blev forlænget, så det kunne rumme en tilpas stor pejsestue, førerværelse, køkken med anretterværelse, gang og på loftet to små værelser, beregnet for „lejrntanter“. Nybygning med førerkabine, sovesal, vaskerum og gang skød op. Til sovesalen anskaffedes for en meget billig pris 50 køjer fra DFDS tidligere udvandrerrherberger i Amerika. En brøndboring måtte føres ned i plan med Hald sø, d.v.s. i ca. 90 alens dybde, for at skaffe vand. Endelig blev en toiletbygning og et brænde- hus opført, og

dermed var lejren udbygget. Der blev slidt i det af FDFs egne folk og af venner af FDF.

Vi er adskillige, der mindes de hyggelige aftner derude. Ikke mindst, når vi efter endt arbejde samledes ved kaffebordet. Bagermester Støttrup trakterede med wienerbrød. Og her lærte vi Jacob Christensen, som interesseret fulgte byggeriets gang, at kende fra en anden side. Den ensomme mand faldt til blandt ungdommen. Vi forstod, at han elskede stedet, og vi mærkede hans kærlighed til den natur, han havde fredet om. En dag fortalte han i fortrolighed, at han også skrev digte, og så måtte han jo delagtiggøre os andre i sine hemmeligheder. Det blev til adskillige digte, som oftest med motiver fra den nordiske mytologi, han med sitrende stemme reciterede for os. Men han skrev dog også andre smukke ting. Før han døde, og det skete allerede et årstid efter salget til FDF, fik Støttrup lov til at afskrive nogle af hans digte, og et vers som dette fortæller lidt om, hvad der boede i den mand, som blev en kær ven af os alle:

Eneboeren ved lejrens indvielse

*Selv om vi ældes paa denne Jord,
et Barn der dog altid i os bor.
Det lever og smiler med fremstrakt Haand,
lad Barnet kun vokse, læg ej det i Baand.*

I „Vranum Bakkehus“, som den nye lejrbygning senere kaldtes, fandt drengene et fristed. Om oplevelser herfra kunne drenge af de forskellige årgange berette. Dagbogen fortæller lidt herom, men spørg en af drengene fra disse år, og De vil høre om festlige og gode oplevelser fra dette sted. Vi kan vist roligt sige, at „her har drengen drømt sin fremtid, og den unge sat sit mål“.

Dette viste sig blandt andet i krigsårene, hvor væbnerløftet om at gøre sin pligt i sit land skulle opfyldes. Da blev Bakkehuset på en ny måde et samlingssted. Vi er to, der har et lille minde fra disse år. Et hold væbnere var derude. De benyttede ikke sovesalen, men ville bygge bivuaker ved den gamle skydevold, som ligger på lejrens grund fra tiden, da der var soldaterlejr ved Hald. De manglede noget at tætte med, og en væbner og jeg kravlede op på toiletbygningens loft for at hente halm, vi havde liggende deroppe. En anden stod nedenfor for at tage imod det. Men der kom ikke noget halm ned. For da vi ville samle det, kom noget til syne. I halvmørket deroppe kunne vi først ikke rigtigt skelne, hvad det var. Men efterhånden blev vi klar over, at et lager af maskinpistoler og ammunition skjultes deroppe. En del rygsække var der også, og nogle af dem havde vi set før, men da med mindre uhyggeligt indhold. „Vi tier stille med, hvad vi har set“, hviskede jeg til væbneren, og han nikkede tavs. Drengen nedenunder måtte vi fortælle, at der desværre ikke var mere halm.

En anden gang var det loftet over de to små værelser i bindingsværkshuset, der havde haft besøg. Stråtaget var lidt beskadiget, og da årsagen skulle findes, afsløredes et større papirlager. Det var arbejdsanvisningskontorets kartoteker, der ikke måtte falde i tyskerens hænder.

Vi vidste lidt om, hvad der skete derude. Hver gang, vi kom derud, havde der været gæster; det kunne vi tydeligt se. Adskillige projektilhuller vidnede også om, hvad man lavede; men vi så

1. og 2. pilteklasse i Vranum med Laffe i 1937

dem ikke, de unge førere og andre, som her havde fundet et fristed, hvor de kunne uddanne sig i det job, som de havde påtaget sig i frihedskampen.

Vi ængstedes meget for, at deres tilholdssted skulle blive opdaget af tyskerne og at lejren skulle blive taget fra os. Men det skete ikke. H. Ballund Jensen fortæller i sin bog om Viborgs omegn, at Almind sogn under Svenskerkrigen i det 17de århundrede led meget. Kun Vranum skånedes. Den lå skjult af skovene, og man brugte det trick at lade en gammel mand færdes på vejen, som om han var en tilfældig vejfarende. Når de fremdragende tropper spurgte om vej til nærmeste beboelse, forsikrede han, at der ingen fandtes nærmere end Viborg.

Kun Vranum skånedes, kan næsten også siges denne gang. En enkelt tysk soldat vandrede dog en dag ind på lejrens grund. Han blev på militær vis modtaget af en af patruljeførerne, der kommanderede: „Zurück, tilbage til landevejen.“ Soldaten parerede ordre. Han snurrede omkring og travede samme vej „zurück“.

Lejrens dagbog er ikke ført i tiden fra august 1940 til sommeren 1946. Var det måske for at sikre sig, at de illegale gæster ikke indskrev sig i bogen? I hvert fald befandt den sig i formandens varetægt i disse år. Og det blev dens redning.

Natten mellem skærtorsdag og langfredag 1946 nedbrændte det gamle bindingsværkshus sammen med alt indbo. En terrænsporgruppe på 9 med-

lemmer af orkestret var på lejr derude. Ved midnatstid gik de 8 af drengene til ro i pejsestuen. Noget senere kom den sidste fra Viborg, hvor

Det gamle Vranum

han havde været til familiefest. En timestid efter vågnede en af drengene og hostede stærkt. Han så hen til pejsen, hvor der kun lå nogle gløder og forsøgte at sove igen; men pludselig så han ud af vinduet og blev klar over, at et mægtigt lysskær stammede fra en brand. Han vækkede sine kammerater og i løbet af et øjeblik var de uden for og så til deres forfærdelse, at det stråttækte tag stod i lys lue. Drengene, der var mellem 16 og 19 år, fik reddet deres musikinstrumenter og et radioapparat (en gave fra modstandsbevægelsen) samt en del af det tøj, de havde med i pejsestuen. Resten af deres udrustning måtte lades i stikken, da taget kort tid efter skred. En af drengene løb i bar pyjamas til naboen. Men inden Falck og brandvæsen kom til stede var huset og alt inventar nedbrændt. Det skete på mindre end 20 minutter. Kun de nøgne, sværtede mure stod tilbage. Politiet konstaterede en kortslutning ved indføringen af den elektriske ledning i den modsatte ende af huset. Drengene var lamslåede over oplevelsen, men alle var vi med dem taknemmelige over, at den store ulykke, som så forfærdende let kunne være sket, på en næsten mirakuløs måde blev afværget.

Med branden sættes et skel i Vranum Bakkehus' historie. For mange er det gamle bindingsværkshus uløseligt knyttet til minderne fra lejren derude.

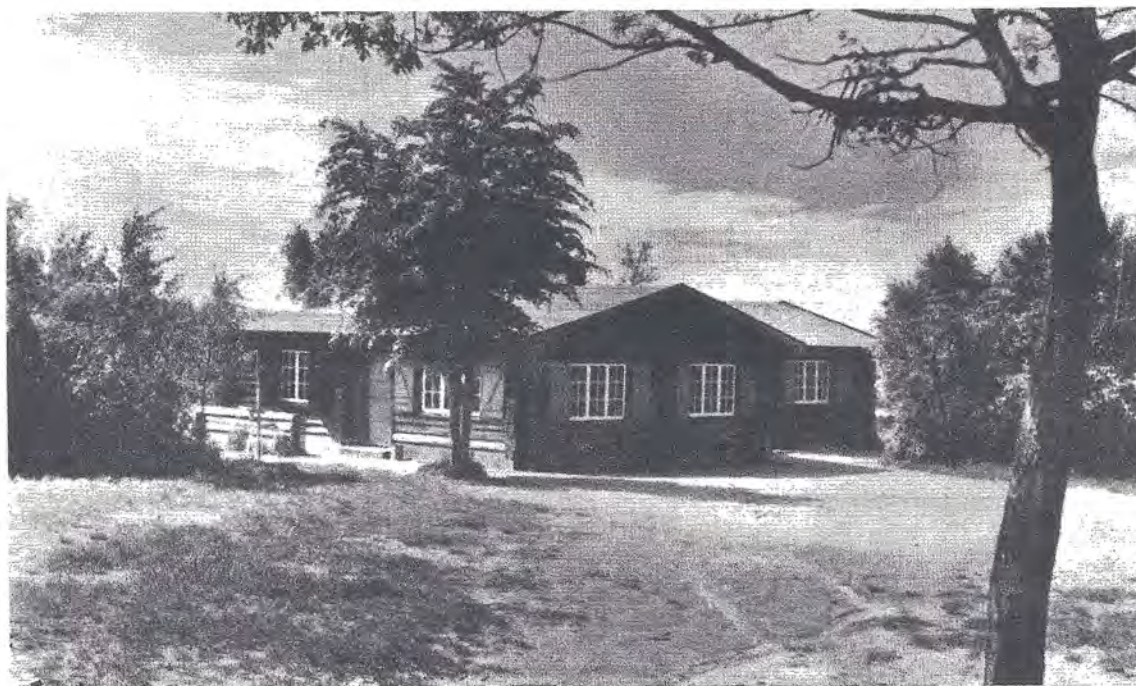
Men noget nyt måtte bygges op, og ønskerne gik i retning af en bjælkehytte efter norsk mønster. Konstruktør Poul Nielsen, der var delingsfører i kredsen, leverede tegningerne, medens førerne ryddede op efter branden. Fra modstandskampen kendte nogle af dem sprængstoffet P2, så det gik forholdsvis let med at få fundamenterne fjernet, inden udgravning til det nye kunne begynde. Tiden var ikke gunstig for byggeri. Priserne var høje, og der var restriktioner, som besværliggjorde fremskaffelse af materialer. Uden velvillig hjælp fra direktør Basse ved Hedeselskabet havde de store træstammer, som et sådant byggeri krævede, vist ikke været mulige at skaffe. De blev hentet fra Guldborgland plantage. I den sidste ende måtte vi dog til at ofre en del af træerne i vor egen skov, for at byggeriet kunne færdiggøres. Der blev derved et hul i plantagen; men det gav senere anledning til, at der her blev lagt en lille sportsplads, som var meget ønsket. Tømrermester Chr. Jacobsen fik overladt det meget krævende og usædvanlige tømrerarbejde. Huset lagdes på samme sted som det nedbrændte. Man benyttede dog lejligheden til en udvidelse, og byggeriet kom til at omfatte en stor pejsestue, førerværelse, „tanteværelse“, et stort køkken og en rummelig forgang. Opførelsessummen blev over 40.000 kr., og den udbetalte brandforsikringssum dækkede kun en del heraf; men da de mange vanskeligheder var lykkeligt overvundne, og huset i september 1948 stod færdigt, var der præsteret et arbejde, som tjente både arkitekt og håndværkere til ære. Et smukt og bundsolidt hus var igen klar til at være samlingssted for Viborg FDF-drengene og førere og de mange venner af FDF, som også benytter lejren.

En lille oplevelse, fra tiden kort før huset var færdigt, rinder mig i hu. Der var forbud mod sommerhusbyggeri og for ikke, at ansøgningen om byggetilladelse på sin vej gennem de ministerielle kontorer skulle havne i bunken for sådant byggeri, havde stiftamtmand Buchwald og biskop Malmstrøm anbefalet den. Også Carl Hermansen, der dengang var kirkeminister, lovede at gøre sin kollega i boligministeriet opmærksom på proble-

met. Dette sidste må være sivet ud. En dag var „Land og Folk“ i telefonen. Man ville gerne vide, om Viborg FDF byggede et stort nyt sommerhus, hvortil anvendtes store kvanta tømmer, og om det var rigtigt, at kirkeministeren havde anbefalet byggeriet. Jeg kunne kun bekræfte, at vi byggede hus; men at det da i høj grad var tænkt brugt også til vinterbrug. Men forøvrigt var det erstatning for et grundmuret hus, der var nedbrændt, og for øvrigt forelå ministeriel tilladelse til byggeriet. Om der var nogen, der specielt havde anbefalet byggeriet, ønskede jeg derimod ikke at udtale mig om. Jeg ved ikke, om der blev noget skriveri i bladet, men at der skulle vises os den ære, at byggeriet

ligefrem skulle interessere hovedstadspressen, havde vi jo ikke tænkt os.

Den 18. september 1948 forevistes nybygningen for en del gæster fra det officielle Viborg med borgmester Egon Lauritzen i spidsen, og dagen efter indviede stiftsprovst Chr. Baun under overværelse af FDF-kredsen og adskillige gæster lejren. Han sluttede sin indvielsestale med at sige: „Måtte det nye blokhus være et sted, der tjener jer til glæde, og tjener jer til med Gud at leve et ret menneskeliv“. Derefter gled et stort flag, som kredsens lejrtanter havde skænket, til tops på flagstangen. Et nyt afsnit af „Vranum Bakkehus“s historie var begyndt, et afsnit hvorom der ikke denne gang skal berettes.

Vranum Bakkehus